

BUITENKANS

MAGAZINE OVER HET PLATTELAND
VANDAAG EN MORGEN

EEN UITGAVE VAN DE
VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
JAARGANG 1 | NUMMER 2 | MAART 2012

TEGENWIND
WINDMOLENPROJECTEN
MOETEN SNELLER

**JONGE KIJK OP
HET PLATTELAND**
"NAAR DE STAD?
GEEN SPRAKE VAN!"

REVIVAL VAN
**DE EERSTE
WERELDOORLOG**

**EUROPESE
WATERKWALITEIT**
VLAANDEREN
ZET DE ZEILEN BIJ

Groenere landbouw, betere landbouw?

INTERVIEW MET EUROCOMMISSARIS
DACIAN CIOLOS

Mac the Knife

Herinnert u zich 'Mac the Knife' nog? Neen, niet Georges Leekens, coach van onze Rode Duivels, maar Ray Mac Sharry, voormalig Europees Commissaris voor Landbouw en de grondlegger van het hervormde Europese landbouwbeleid van begin de jaren 1990. De Ier stond in zijn land bekend om zijn drastische bezuinigingsbeleid. Vandaar zijn 'koosnaam'.

De landbouwhervormingen van Mc Sharry werden doorheen de jaren een begrip, maar ook de vergroeningsvoorstellen van de huidige Landbouwcommissaris Ciolos krijgen straks mogelijk het etiket 'historisch'.

"Dit is de moeilijkste hervorming ooit", zei Ciolos vorig jaar in oktober bij de voorstelling van zijn nieuw Europees landbouwbeleid na 2013. Vier maanden en menige kritiek later, zocht Buitenkans, samen met de redactie van Landgenoten, de Europese commissaris op voor een interview.

In deze Buitenkans praten we met de Europese Commissaris over diens plannen rond plattelandsontwikkeling binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Ciolos gaat de kritiek niet uit de weg. In het lentenummer van Landgenoten, het magazine voor de Vlaamse land- en tuinbouwers, gaat Ciolos in op de landbouw-economische aspecten van zijn GLB-voorstellen.

Lees de twee samen,
boeiende lectuur!

Jan Mosselmans
Hoofdredacteur

COLOFON

BUITENKANS is een magazine over het Vlaamse platteland (sbeleid) uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij | **Verantwoordelijke uitgever:** Toon Denys, gedelegeerd bestuurder | **Hoofdredactie:** Jan Mosselmans | **Redactie en concept:** Pantarein | **Vormgeving en druk:** Artoos Communicatie | **Redactieadres:** Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel, tel. 02 543 72 00, buitenkans@vlm.be | De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM. | **Copyright beelden:** p. 1, p. 6-8: Europese Commissie - p. 10-13, p. 20: Bart Lasuy - p. 4, p. 18 (vleermuis), p. 22-25: Vildaphoto - p. 5 (inzet): Westtoer - p. 9: Regionaal Landschap Lage Kempen - p. 17: EWEA - p. 19: stad Eeklo - p. 27: Joachim De Maeseneer - p. 28 Regionaal Landschap Noord-Hageland | Werkten mee aan dit nummer: Karlien Claeys, Wim De Jonge, Dirk Gijsels, Bart Lasuy, Katelijne Norga, Jan T'Sas

Tijdens zijn studie liep Dacian Ciolos stage op bioboerderijen in Bretagne. Ook vandaag zoekt hij het landbouwleven op. Hier is Ciolos op bezoek bij een melkveebedrijf in Braine-l'Alleud.

10

Plattelandsvlucht: nee, bedankt!

Het platteland slaapverwekkend? De Maldegemse jeugd denkt alvast van niet. Met zelfgemaakte filmpjes tonen ze hun jonge kijk op het Meetjesland. **p. 10**

6

Dacian Ciolos kleurt landbouw groen

Vergroening is hét uithangbord van de hervorming die Euro-commissaris voor Landbouw en Platteland Dacian Ciolos voor het Europese landbouwbeleid na 2013 naar voor schuift. Speciaal voor de lezers van Buitenkans legt hij uit waarom. **p. 6**

16

Analyse Tegenwind

In 2020 kan Vlaanderen voor 14 % op groene stroom draaien. Maar dan moeten we wel een inhaalslag maken. Buitenkans doorstond de januaristormen en ging op windmolenonderzoek. **p.16**

Lees BUITENKANS online en blog mee via www.vlm.be!

20

Bénédicte Dobbels, boerin met een burenpian

“Ik droom van een bezoekerstunnel voor de stallen.” Binnenkijken in een varkensbedrijf met open mind. **p. 20**

Cultuurland

Fietsen over de Frontzate. **p. 4**

Platteland 2.0

Korte berichten over het wereldwijde platteland in Vlaanderen. **p. 14**

5 X Noordoost-Limburg

Inrichting blaast het land van bokkenrijders en smokkelaars nieuw leven in. **p. 22**

Buiten discussie

Is natuurzorg een privilege van specialisten? **p. 26**

26

Europese waterkwaliteit

Het Coördinatiecentrum voor voorlichting en begeleiding van duurzame bemesting (CVBB) leert landbouwers slimmer te bemesten. Het doel: zuiverder water in heel Vlaanderen. **p. 26**

FIETSEN OVER DE FRONTLINIE

Herinneringspark 2014-2018
vertelt straks de oorlogsrelicten
in de Westhoek aan elkaar.

In 1914 stuitte de spoorwegbedding Nieuwpoort-Diksmuide de opmars van de Duitsers. De spoorwegdijk fungeerde namelijk als waterkering, toen het Belgische leger de IJzervlakte onder water zette. Bijna een eeuw na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog is de oude 'Lijn 74' uitgegroeid tot een populaire fiets-, wandel- en ruiterroute tussen Diksmuide en de kust.

In 1869 stoomde de eerste trein van Diksmuide naar Nieuwpoort-Bad. Sindsdien ontwikkelde Nieuwpoort zich snel tot een druk bezochte badplaats. 45 jaar later werd de spoorwegbedding een van de belangrijkste verdedigingslijnen in de 'Grote Oorlog'.

Langs de spoorweg trok het Belgische leger bunkers, uitkijkposten en stellingen op. Met baksteen uit de steenbakkerij van Wulpen werden schuilplaatsen gebouwd, versterkt met zandzakjes. De opluchting moet groot geweest zijn toen de sluizen werden opengezet. Het gebied tussen de spoorwegdijk en de IJzer kwam blank te staan. Daardoor konden de Duitsers niet verder oprukken.

In 1974 reed de laatste trein over deze spoorwegbedding. De provincie West-Vlaanderen richtte de spoorlijn in als fiets- en wandelpad, de 'Frontzate'. De Vlaamse Landmaatschappij bouwde de oude spoorwegbedding verder uit als groene recreatieas. In samenwerking met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) werden de oorlogsrelicten langs de Frontzate geïnventariseerd. Twee oorlogsschuilplaatsen werden afgewerkt met zandzakjes en zichtbaar gemaakt voor de recreant. Infoborden langs het fietspad blikken terug op de woelige geschiedenis van de spoorweg.

Het project 100 jaar Grote Oorlog (2014-18) zet Vlaanderen internationaal op de kaart door de herdenking van de Eerste Wereldoorlog op een serene wijze uit te spelen als een toeristisch trekpleister. Op die manier wil de Vlaamse overheid het vrede-toerisme bevorderen en het oorlogserfgoed bewaren voor toekomstige generaties. In de periode 2014-2018 worden twee miljoen vrede-toeristen verwacht.

Momenteel werkt een team van architecten en landschapsdeskundigen aan het Herinneringspark 2014-2018. Tien parken verspreid over de Westhoek zullen de vele relicten en oorlogssites met elkaar verbinden. Het verhaal van de oorlog en het landschap wordt zo opnieuw verteld.

Projecten, actieplan en studierapporten:
<http://iv.vlaanderen.be>

“DIT IS DE MOEILIJKSTE HERVORMING OOIIT”

Interview met EU Landbouwcommissaris
Dacian Ciolos over het landbouwbeleid na 2013

“De fundamentele vraag is niet langer: hoe produceren we meer, maar wel: hoe produceren we beter, en duurzamer?” Dat zegt Eurocommissaris voor Landbouw en Platteland Dacian Ciolos. Om de Europese landbouw competitiever, groener en doeltreffender te maken, legde hij de voorbije herfst zijn hervormingsvoorstellen voor het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) op tafel. Een gesprek.

☞ Moge één ding duidelijk zijn: die 30% vergroening is geld voor de boeren en voor niemand anders.

“ Het is ontzettend belangrijk dat we een landbouwbeleid ontwikkelen dat beter begrepen wordt door de belastingbetaler.

Dacian Ciolos, uw hervormingsvoorstellen zijn ingrijpend. Waarop zijn ze gebaseerd?

In 2010 hielden we in de Europese Unie een breed publiek debat over de toekomst van onze landbouw. Dat debat legde drie grote uitdagingen bloot: zekerheid van de voedselbevoorrading, behoud van onze natuurlijke voorraden en een leefbaar platteland. Ik stond voor een moeilijke opgave: een landbouwbeleid uittekenen dat antwoorden biedt op de nieuwe uitdagingen, maar dan wel binnen een heel moeilijke politieke en budgettaire context. Het debat over de hervorming valt namelijk samen met de gesprekken over de EU-budgetten voor de periode 2014-2020. Het is dus ontzettend belangrijk dat we een landbouwbeleid ontwikkelen dat beter begrepen wordt door de belastingbetaler. Dat betekent niet alleen een eerlijkere verdeling van de middelen tussen lidstaten, tussen landbouwsectoren en tussen landbouwers in één gebied. Maar we moeten ook zichtbare voordelen creëren voor de bevolking, zoals het feit dat landbouwers zorg dragen voor de natuur en het landschap.

De fundamentele vraag is niet langer: hoe produceren we meer, maar wel: hoe produceren we beter, en duurzamer. Mijn hervormingsvoorstel, zowel voor het systeem van directe inkomenssteun

(de eerste pijler) als voor de maatregelen voor plattelandontwikkeling (de tweede pijler), is daarop toegespitst. We leggen vandaag de grondslag voor een sterke landbouw. Die kan met internationale concurrentie en klimaatwijziging omgaan en beantwoordt tegelijk de verwachtingen van de Europese burger.

Vergroening is één van de fundamenten van uw hervorming. 30% van de directe steun wordt voortaan nog enkel uitbetaald als de landbouwer aan drie groene maatregelen voldoet. Waarom precies die maatregelen?

De vergroeningsmaatregelen zijn zo ontworpen dat ze eenvoudig te beheren zijn. Op een bepaald moment wilden we een verplicht groen luik in onze voorstellen opnemen. Maar zo'n verplichting vraagt bijkomende controles, met een mogelijk uitstel van betalingen als gevolg. Dus lieten we dit idee varen.

Als je kijkt naar de drie vergroeningsmaatregelen (zie kaderstuk volgende blz.), dan zul je zien dat het om gewone landbouwpraktijken gaat, die nu al toegepast worden. Door de groene betaling in te voeren, willen we er zeker van zijn dat iedere landbouwer in de Europese Unie deze praktijken respecteert. Monocultuur heeft een negatief effect op

bodem, biodiversiteit en milieu, en dat willen we tegengaan. De belastingbetaler moet ook inzien dat de landbouwer geld krijgt, omdat hij permanente graslanden onderhoudt als een publiek goed. Uit diezelfde grond zou hij immers even goed op korte termijn een economisch voordeel kunnen halen door het om te ploegen en er graan te telen.

De voorwaarde om 7% ecologisch focusgebied aan te leggen, deed nogal wat stof opwaaien. Wat bedoelt u hier precies mee?

Voor alle duidelijkheid: we vragen niet dat landbouwers terreinen laten braak liggen om die 7% te halen, zoals sommigen denken. Wel wilden we een aantal landschapselementen in de steun integreren: hagen, bufferstroken, bomenrijen die winderosie tegengaan ... Landbouwers ontvangen hier momenteel geen directe betalingen voor, hoewel ze behoorlijk wat inspanningen leveren om ze te onderhouden. We verwachten dus niet dat de 7% ecologisch focusgebied een grote impact zal hebben op de productiecapaciteit. En al zeker niet op de meest productieve gronden van een landbouwbedrijf.

Moge één ding duidelijk zijn: die 30% vergroening is geld voor de boeren en voor niemand anders. Het nieuwe GLB

“DIT IS DE MOEILIKSTE HERVORMING OIT”

NAAM

Dacian Ciolos

NATIONALITEIT

Roemeen

LEEFTIJD

43 jaar

PARTNER

getrouwd met een Française

OPLEIDING

tuinbouwingenieur aan de Universiteit van Cluj-Napoca, master in Environmental Agronomy

MARKANT

liep stage op biologische boerderijen in Bretagne

POLITIEKE LOOPBAAN

partijloos minister van Landbouw van Roemenië van 2007 tot eind 2008. Sinds februari 2010 Eurocommissaris voor Landbouw en Platteland

zet in de verf wat de landbouw nu al doet voor het milieu. Ik geloof dat de boeren hier meer voordeel bij hebben, dan als we die middelen zouden weggeven aan andere beleidsprogramma's rond milieu of klimaatwijziging.

In Vlaanderen zijn de voorbije jaren al mooie resultaten geboekt met de beheerovereenkomsten. Gaan de nieuwe vergroeningsmaat-

regelen niet overlappen met de agromilieumaatregelen uit de plattelandontwikkeling?

Vergroeningsmaatregelen kunnen hand in hand gaan met maatregelen voor het agromilieum. We moeten ons wel hoeden voor dubbele betalingen. De agromilieumaatregelen moeten dus iets nieuws opleveren ten opzichte van de maatregelen die gekoppeld zijn aan de directe betalingen. Over de verschillen en de overlap tussen de twee zal nog heel wat gediscussieerd worden, daar maak ik me geen illusies over.

Het platteland is enorm divers. Niet alleen tussen de lidstaten zijn er grote verschillen, ook binnen Vlaanderen bijvoorbeeld heeft iedere streek eigen troeven en uitdagingen. Hoe biedt het GLB een antwoord op die diversiteit?

De flexibiliteit die we hebben ingebouwd zal de lidstaten en regio's juist helpen om specifieke vragen beter te beantwoorden, met meer gerichte maatregelen. De Leader-aanpak met zijn plaatselijke groepen is een succes. Het lijkt geen twijfel dat we die behouden in de nieuwe programma's.

Uw voorstel is doordrongen van de innovatiegedachte. Kunnen nieuwe ideeën alleen het Europese platteland redden?

Willen we beter, doelgerichter en duurzamer produceren, dan is innovatie de sleutel. Ik vind het essentieel dat nieuwe ideeën sneller hun weg vinden naar de velden. Soms heb ik de indruk dat mensen denken dat onderzoek alleen succesvol is, als de

resultaten gepubliceerd worden. Door wetenschappers en landbouwers dichter bij elkaar te brengen, wil ik aantonen dat onderzoek maar zijn doel bereikt wanneer het ook werkelijk wordt toegepast in de landbouwpraktijk.

Uw plannen lokten in tal van lidstaten kritische reacties uit. Bent u bereid tegenvoorstellen in overweging te nemen?

Zoals gezegd, is de huidige GLB-hervorming wellicht moeilijker dan om het even welke voorgaande. Niet alleen omdat ze deel uitmaakt van het bredere debat over de EU-budgetten, het is ook de eerste grote hervorming met 27 lidstaten én het is de eerste keer dat het Europees Parlement mee beslist. Mijn voorstel is het resultaat van een lang voortraject: gesprekken met de landbouwministers van de lidstaten, met het Europese Parlement, de stakeholders, denktanks en de bevolking. In die context van budgettaire onderhandelingen en samen-beslissen denk ik dat we realistische voorstellen op tafel hebben gelegd. Het is normaal dat in deze fase van de onderhandelingen de kritieken luider klinken dan de lofbetuigingen. Er is nog ruimte om mijn voorstellen bij te schaven, maar ik ben er vrijwel zeker van dat het eindresultaat dicht bij het origineel zal liggen. Eén cruciale voorwaarde is er wel: het GLB-budget voor 2014-2020 moet overeenstemmen met wat de Commissie vooropstelde.

.....
Lees ook deel twee van het interview met Dacian Ciolos in de lente-editie van Landgenoten. De Eurocommissaris gaat daarin dieper in op de landbouw-technische aspecten van zijn voorstel.

WAT VINDEN ZIJ?

“Vooral plattelandontwikkeling biedt kansen voor biodiversiteit”

| Annelore Nys, Natuurpunt |

“Deze hervorming toont dat Europa nog niet rijp is voor een écht duurzaam landbouwsysteem: Het leeuwendeel van de middelen blijft gereserveerd voor directe inkomenssteun. De meerwaarde

voor de samenleving en de natuur is beperkt. Over de uitwerking van de vergroening blijft het

voorstel bovendien vaag. Zo is het helemaal niet duidelijk hoe bindend de vergroeningsmaatregelen zijn: zal een landbouwer die ze niet uitvoert ook gekort worden op de rest van zijn inkomenssteun, of verliest hij enkel de 30% vergroeningsbetalingen? Natuurpunt verwacht veel van de maatregel om 7% van het akkerland in te richten als ecologisch focusgebied. Als deze maatregel goed ingevuld wordt, dan kan dit zorgen voor een basisnatuurkwaliteit in het landbouwgebied. Daarnaast moet Vlaanderen ten volle inzetten op gebieds- en resultaatgerichte milieu- en natuurmaatregelen van de pijler plattelandontwikkeling. Die zijn dan wel

vrijwillig, maar ze hebben een groot potentieel voor een structurele vergroening.”

“Laat de lidstaten hun maatregelen kiezen” | Piet Vanthemsche, Boerenbond-voorzitter |

“Dit GLB is dé kans voor de landbouw om zich in te schrijven in de Europese 2020-strategie. De vergroening van de landbouw is een politieke

keuze. Maar die keuze moet wel op een intelligente manier worden ingevuld. Mocht dit GLB-

1. Inkomenssteun: ja, maar meer gericht. De Europese Commissaris houdt vast aan het systeem van directe inkomenssteun. Maar het systeem moet doelgerichter, eenvoudiger en rechtvaardiger worden. Alleen actieve landbouwers krijgen basisinkomenssteun en het bedrag wordt geplafonneerd. De steun wordt ook herverdeeld tussen de landbouwers, de regio's en de lidstaten.

2. Groene steun om de productiviteit en de ecosystemen veilig te stellen.

30% van de rechtstreekse betalingen moet naar groene maatregelen gaan, zegt Ciolos. De boeren krijgen dat deel van de steun slechts uitbetaald als ze aan drie voorwaarden voldoen: ze moeten hun teelten diversifiëren, blijvend grasland behouden en in ecologische zones voorzien op 7% van hun oppervlakte.

3. Nieuwe markttuitdagingen, nieuwe instrumenten.

De vluchtigheid van de voedselprijzen bedreigt het concurrentievermogen van de landbouwsector. Ciolos stelt efficiëntere vangnetten voor de meest kwetsbare bedrijfstakken voor. Hij wil de boeren ook helpen bij het opzetten van collectieve fondsen en verzekeringssystemen.

4. Meer geld voor onderzoek en innovatie.

Om een competitieve kennislandbouw mogelijk te maken, wil Ciolos het budget voor onderzoek en innovatie in de landbouw verdubbelen. De wetenschappelijke wereld en de landbouwsec-

tor moeten naar elkaar toegroeien, zodat de onderzoeksresultaten beter doorstromen naar de praktijk. Ciolos trekt bovendien middelen uit voor een betere adviesverlening in de landbouwsector.

5. Meer balans in de voedselketen.

Om de marktpositie van de landbouwers te verbeteren, krijgen producenten- en brancheorganisaties extra steun. Samenwerking rond marketing en promotie, innovatie en vergroening worden aangemoedigd. Ciolos wil korte ketens tussen de producenten en de consumenten opzetten, zonder al te veel tussenschakels.

6. Klimaat als prioriteit in plattelandsontwikkeling.

Het herstel van de ecosystemen en de klimaatstrijd worden twee van de zes prioriteiten in ontwikkeling van het Europese platteland. Diversiteit vindt Ciolos erg belangrijk: het plattelandsbeleid moet voortbouwen op de eigenheid van elke streek. Nationale, regionale en lokale milieu-initiatieven in de landbouw worden aangemoedigd.

7. Steun aan jonge landbouwers.

Er komt een vestigingssteun voor landbouwers jonger dan 40 jaar gedurende de eerste vijf jaar van hun exploitatie. Zo wil Ciolos meer banen creëren en de jonge generaties opnieuw warm maken voor de landbouw.

8. Starterskit voor ondernemers.

De economische activiteit en de ontwikkeling van de plattelandsgebieden zijn belangrijk voor de werkgelegenheid en de vitaliteit van Europa. Ciolos denkt bijvoorbeeld aan een starterskit voor kleine en dynamische bedrijven. De plaatselijke Leader-groepen worden versterkt om de plattelandsgebieden nog meer sociaal-economische impulsen te geven.

9. Meer aandacht voor kwetsbare gebieden.

De lidstaten krijgen in de voorstellen van Ciolos de mogelijkheid om landbouwers in gebieden met natuurlijke handicaps een extra vergoeding te geven: bergachtige gebieden, onvruchtbare streken, overstromingsgevoelige gebieden ...

10. Een eenvoudiger en efficiënter beleid.

De mechanismen van het GLB, zoals de randvoorwaarden en de controle-regelingen, worden sterk vereenvoudigd. Ook de steun aan kleine landbouwers wil Ciolos minder ingewikkeld maken.

voorstel vandaag doorgevoerd worden, dan kan nauwelijks een vijfde van de Vlaamse boeren gebruikmaken van het vergroeningsvoorstel. Duurzaamheid draait om natuur en biodiversiteit, maar ook om economische leefbaarheid. De keuzes die we vandaag maken, moeten beide ondersteunen. De situatie in Vlaanderen is nogal specifiek: onze land- en tuinbouw is behoorlijk gespecialiseerd, en in heel Vlaanderen zijn nog maar 10% restgronden aanwezig. Wij pleiten daarom voor een flexibel systeem van maatregelen, waaruit de lidstaten kunnen kiezen op maat van het landbouwbedrijf. Wij vragen ook dat Europa rekening houdt met de inspan-

ningen die de Vlaamse landbouwers vandaag al leveren. Bij de concrete invulling van het begrip 'ecologisch focusgebied' moeten die mee in beschouwing genomen worden."

"Breed plattelandsbeleid willen we voortzetten" | Kristof Verhoest, Vereniging van de Vlaamse Provincies |

"De voorbije jaren hebben de Vlaamse provincies een breed gebiedsgericht plattelandsbeleid gevoerd, met oog voor de verschillende

functies van het platteland én de identiteit van de typische Vlaamse streken. Basisdiensten op de buiten, vernieuwde dorpskernen, opgeknapt erfgoed, betere recreatieve voorzieningen: dat zijn allemaal essentiële voorwaarden voor een vitaal platteland. Het zou schitterend zijn, als we dit konden voortzetten. Het nieuwe GLB focust nogal op infrastructuur, dat is mogelijk een zwakte. Denk maar aan dorpsnetwerken die voor sociale cohesie zorgen. Ook zachtere initiatieven moeten worden gesteund. De aandacht van Eurocommissaris Ciolos voor korte ketens is een nieuw accent. Onze provinciale projecten rond hoeve- en streekproducten sluiten daar wonderwel bij aan."

“WIJ WILLEN HELEMAAL NIET NAAR DE STAD”

A group of five young men are posing on a grassy field. One man is lying on his back on the grass, wearing a dark hoodie and glasses. Another man is sitting on top of a white goalpost, with his legs raised in the air. Three other men are sitting or kneeling around the goalpost, looking towards the camera. The background shows a clear blue sky and a tiled roof of a building.

Het aantal jonge Vlamingen dat op het platteland blijft wonen, daalt al jaren. Dat zeggen de bevolkingsstatistieken. De provincies West-Vlaanderen en Limburg kampen zelfs met een braindrain van jonge hooggeschoolden, die na het afstuderen in de steden blijven hangen. Is het platteland niet sexy genoeg? In het Oost-Vlaamse Maldegem bewijzen elf jongeren met videoclips en Facebook het tegendeel. Achttien Friese leeftijdgenoten springen mee op de kar. “Naar de stad? Nee, bedankt.”

“We konden kiezen: een wetenschappelijk onderzoek doen of een promotiecampagne over onze streek in elkaar boksen. Daarvoor zouden we zelfs een filmcursus krijgen. De keuze was snel gemaakt.” Vijfdejaars | **Marjolein Van den Bussche** | (16) woont in het Meetjesland, een typisch plattelandsgebied met een mix van landbouw en natuur tussen Brugge en Gent. Ze loopt school in het Virgo Sapientiae Instituut in Maldegem. Samen met tien andere

leerlingen van haar jaar legt ze de laatste hand aan zelf gemaakte promotieclips voor hun streek. Die komen straks op Facebook, samen met filmpjes over het Friese platteland. “In maart komen de leerlingen uit Friesland checken of de reclame voor onze streek waar is. En in mei draaien we de rollen om. Spannend!”

Reclamebureau

Platteland, Facebook en videoclips? Een vreemde, maar doordachte combinatie. “Het idee komt van Leader”, vertelt lerares | **An Snauwaert** |. “Dat is een

Europees subsidieprogramma. Via projecten wil het de leefbaarheid van een aantal plattelandsgebieden verbeteren. Meetjesland, Leie en Schelde is één van de Leader-gebieden in Vlaanderen. In het project ‘Een jonge kijk op het platteland’ werken jongeren een jaar lang als reclamebureau voor hun eigen streek. Vanaf het vijfde jaar kun je als school een lesuur per week vrij invullen. Dat was dus geen probleem. En als je jongeren zegt, dan kom je vanzelf uit bij de telecommunicatie en sociale media. Omdat we een Europees samenwerkingsproject hebben uitgewerkt, doet een school uit Friesland hetzelfde. We wisselen uit en leren van elkaar.”

(v.l.n.r.) Bart Verleye, Gianni Focquaert, Theo Dedeken, René De Rijk, Kyra Swankaert, Lore d’Hondt, Jasper Osstyn, Pieter Van Canneyt, Marjolein Van Den Bussche, Camille De Cuyper (Virgo Sapientiae Instituut in Maldegem)

“WIJ WILLEN HELEMAAL NIET NAAR DE STAD”

Zelfstandig leren en werken

De filmpjes moeten creatief en speels zijn, en ze mogen elk maar vijf minuten duren. “We werken in groepjes van vier en maken er elk drie”, vertelt | René |. “Telkens over een ander thema: toerisme, economie, onderwijs, cultuur, landschap of wonen. We brengen plaatsen in beeld die interessant zijn én waar jongeren wat aan hebben. Op Facebook staat nu al een introductiefilmpje van het project.”

Vooraf maakten de leerlingen een schriftelijk werkstuk om het project voor te bereiden. An Snauwaert: “De leerlingen stoppen er schooltijd in, maar ook een deel van hun vrije tijd. Het project stimuleert hun zelfstandig leren en werken. Ze krijgen veel verantwoordelijkheid om het uit te werken.” In een brief aan de ouders legt de school het hele project uit. Opvallend daarin: ‘Het project wil jongeren op een vernieuwende manier kennis laten maken met kansen en mogelijkheden in hun eigen regio.’ Blijkbaar zien jonge mensen die kansen en mogelijkheden onvoldoende. Of is er meer aan de hand?

www.facebook.com – ‘Friesland vs. Meetjesland’

Hip en jong

Braindrain. In Vlaanderen hebben vooral de provincies Limburg en West-Vlaanderen er onder te lijden. Jongeren trekken naar de universiteit of hogeschool in de steden en blijven er. Universiteitsstad Gent is een grote trekpleister voor West-Vlaamse jongeren, zo blijkt. Kenmerkend: bijna drie kwart van de uitgeweken jonge West-Vlamingen (20-34 jaar) heeft volgens onderzoekers een diploma hoger onderwijs. Waarom keren ze niet terug naar het platteland? Een onderzoek van werkgeversorganisatie VKW vond alvast enkele antwoorden. ‘Hun belangrijkste motieven zijn werk en persoonlijke redenen. In de steden vinden ze diversiteit, interessante jobs, meer dynamiek, grote bedrijven of organisaties en een centrale ligging. Toch zegt twee derde dat ze ooit willen terugkeren, voor vrienden en familie. Tegelijk zeggen ze dat West-Vlaanderen

iets moet doen aan zijn imago.’ Een meer hippe uitstraling en een jong imago bijvoorbeeld. En dat is precies wat dit Leaderproject nastreeft. De Oost-Vlaamse leerlingen geven met hun project alvast een voorzet.

Bloopers

“Ik wist niet dat Filliersjenever maar op één plaats in België werd gestookt”, zegt | Bart |. “En ik had er geen idee van dat de schilder Roger Raveel is beïnvloed door de landschappen van het Meetjesland”, geeft | Jasper | toe. De kracht van het project komt meteen naar boven: jongeren exploreren hun eigen streek en ontdekken wat er zo waardevol aan is.

Hoe je dat sexy in beeld brengt? Met typische jongerenrecepten. “Ik verkleedde me als een verdwaalde toerist,

zo’n type met een hoed, een lange jas en laarzen”, vertelt Marjolein. “Zo kom ik in de Drongengoedhoeve terecht. In dit bos annex hoeve kan je iets drinken en streekproducten kopen. Ik word er gastvrij onthaald en de eigenaars vertellen me allerlei dingen over de hoeve. Dat filmen we.” Een ander groepje trok naar de Boerenkreek, een natuur- en landbouwgebied in het noorden van Oost-Vlaanderen waar de invloed van de zee nog goed merkbaar is. Een deel van het gebied wordt door de provincie uitgebaat als sportcentrum. “Daar kun je leren paardrijden, adventure activiteiten doen en mountainbiken”,

40% KEERT NIET TERUG

Zolang plattelandjongeren niet gaan voortstuderen, blijven ze het liefst in hun biotoop. Maar in de hogeschool of universiteit veranderen ze van mening. Daar begint de braindrain. Dat blijkt uit recent onderzoek in opdracht van werkgeversorganisatie VKW bij 1400 laatstejaars in 17 secundaire scholen in de Westhoek.

“Het liefst blijven we op het platteland wonen”, zeggen de Maldegemse zestienjarige uit het Leaderproject. Ze

bevestigen daarmee onderzoek over de braindrain van jongeren uit de Westhoek.

Die zeggen voluit dat ze na hun studies werk willen zoeken in de Westhoek. Maar dat verandert, zodra ze naar de hogeschool of universiteit trekken. Jongeren tussen 18 en 25 jaar keren niet meteen terug naar de Westhoek: 40% zoekt elders werk. Nochtans zijn er jobs genoeg in de Westhoek. 20% van de vacatures raakte er in het jaar van het onderzoek niet ingevuld.

Volgens de onderzoekers moeten de Westhoekbedrijven zich beter profileren en meer glitter geven aan hun imago. Dit jaar is het Leader-project ‘Van Braindrain naar Braingain’ gestart. Via allerlei acties en een portaalsite wil de werkgeversorganisatie jongeren ervan overtuigen dat zij de toekomst van hun streek zelf mee moeten vormgeven.

Info: www.werkindewesthoek.be

vertelt René. “We lieten ons opleiden en filmden al onze bloopers.” Jasper en co. lieten zich inspireren door televisie: “Ons thema is economie. We filmden in een restaurant, een bierbrouwerij en een café met streekproducten. Aan het eind van de clip mag de kijker zijn favoriete locatie naar ons sms’en.”

Jongerenmagneten

Over naar Dokkum, Friesland. In het Dockinga College maakt het project deel uit van het vak Management en Organisatie. “Het is ons profielwerkstuk”, zegt **| Lisanne Nutma |**. “Een soort eindwerk. Het sluit aan bij de leerstof, maar je bent er op een andere manier mee bezig, diepgaander.” Hun filmpjes gaan over mogelijke jongerenmagneten in Noord-Oost-Friesland en staan straks eveneens op Facebook. “We gaan

nog onderzoek doen naar werk, wonen en vrije tijd. Uiteindelijk moet dit een soort van documentaire worden.” Kent ook Friesland het fenomeen van plattelandsvlucht? Volgens de Nederlandse statistieken wel, maar Lisanne denkt er het hare van. “Ik heb zelf niet het idee dat jonge mensen massaal wegvluchten”, zegt Lisanne. “Maar als je gaat studeren, dan kom je in de grote stad terecht. Vooral als je op kamers gaat, kun je in een paar jaar tijd het stadsleven zo leuk gaan vinden, dat je er wilt blijven. Je hebt er bovendien meer kansen op werk.”

Lawaaiiger en onveilig

Als we de Maldegemse leerlingen confronteren met de keuze ‘stad of platte-

land’, twijfelen ze niet. “We zouden niet van het platteland weg willen”, aldus **| Pieter |**. “We zijn hier opgegroeid, er is groen, er is de geur in de lente, en stilte als je dat wilt.” **| Kyra |** vult aan: “Ons beeld van de stad: druk, lawaaiiger en onveilig. Liever het platteland dus.” De anderen knikken. Het is duidelijk: op zestien hoeven ze nog niet te kiezen. Maar straks studeren ze af in Gent, Kortrijk, Leuven, Antwerpen ... steden die ze zullen afwegen tegen de Drongengoedhoeve, de Boerenkreek, het Raveelmuseum. Misschien gooit het Leaderproject alvast meer gewicht in de schaal, ten voordele van het Meetjesland.

PLATTELAND 2.0

Een eigenwijze kijk op het wereldwijde platteland in Vlaanderen

J.ooR
onderzoekt
open ruimte

Natuurpunt is tiener

In december 2011 vierde Natuurpunt zijn tiende verjaardag. Duizend vrijwilligers, leden en sympathisanten blezen mee de kaarsjes uit. De grootste natuurbeschermingsorganisatie in België springt in de bres voor belangrijke biotopen, soorten en landschappen. Onder het motto 'Natuurpunt, een pluspunt voor de natuur', werkt de vereniging volop aan een groenere toekomst.

www.natuurpunt.be

Is de Vlaamse open ruimte echt versnipperd en door elkaar gerommeld, zoals velen denken? Enkele jonge wetenschappers uit verschillende Vlaamse universiteiten en instellingen gaan dat onderzoeken. Ze doen dat vanuit het nieuwe platform J.ooR, Jonge Onderzoekers Open Ruimte. De bezielers kijken met een positieve bril en zoeken naar wetenschappelijke gefundeerde nieuwe kansen voor de open ruimte.

www.aliasplatteland.be

40

Zoveel jaar bestaat Landelijke Gilden al. Om dat te vieren voeren 40 afdelingen van de plattelandsbeweging het komende jaar een ludieke opdracht uit. De eerste missie is alvast volbracht: op 5 februari blies Boerenbond-voorzitter Piet Vanthemsche samen met 40 leden van de Landelijke Gilde Wilssele-Putkapel 40 x 40 feestkaarsen uit in 4 seconden.

www.landelijkegilden.be

Landelijke Gilden
samen beleef je meer

Project 4040
project4040

Landelijke Gilden bestaat in 2012 40 jaar!
Een verjaardag die we in beeld brengen met 'Project 4040'.
Een actie die verloopt volgens het concept '1 tegen allen'. We dagen 40 afdelingen uit om een ludieke opdracht rond '40' tot een goed einde te brengen. Als de gilde slaagt in zijn opdracht, krijgt ze een beloning. Als alle gilden lukken in hun opdracht, volgt er nog een grotere verrassing.
Wie durft de uitdaging aan te gaan?

Landelijke Gilden
samen beleef je meer

De 40 uitdagingen
Wie gaat de uitdaging aan?
Teamwork
Wat is de uitdaging?
Wat is de uitdaging?
Wat is de uitdaging?
Wat is de uitdaging?
Wat is de uitdaging?

Stokwissels

Groene Kring, de beweging van en voor jonge land- en tuinbouwers binnen de Boerenbond, heeft een nieuwe voorzitter: Marijke Jordens. Kurt Sannen mag zich voorzitter noemen van BioForum Vlaanderen, de koepel- en ketenorganisatie van de Vlaamse biologische landbouw- en voedingssector. Ook op het visitekaartje van Josse De Baerdemaeker prijkt de titel voorzitter: hij staat voortaan aan het roer van het Vlaamse infocentrum land- en tuinbouw (VILT).

Vlaams Ruraal Netwerk

Jonge landbouwers weten niet alles

Jonge landbouwers hebben voldoende technische kennis van hun stiel, maar ze zijn nog te weinig vertrouwd met de financiële en juridische aspecten. Die conclusie kwam boven water tijdens het debat 'Jonge landbouwers / jeunes agriculteurs' op Agribex. Het debat vond plaats op 9 december 2011 en werd georganiseerd door het Vlaams Ruraal Netwerk en zijn Waalse tegenhanger. Verschillende thema's kwamen aan bod: opleiding en vorming, samenwerking tussen landbouwers, en bedrijfsovername en -installatie.

Meer conclusies:
www.ruraalnetwerk.be

Vlaamse rozen boeren achteruit

Wist je dat... heel wat rozen in Vlaamse bloemenwinkels worden geïmporteerd uit Kenia? De streek rond de evenaar biedt het hele jaar door het ideale klimaat voor snijbloemen. Toegenomen energieprijzen spelen een sterke rol bij de achteruitgang van de rozenkwekerij in Vlaanderen. In vijf jaar tijd is de oppervlakte waarop rozen worden gekweekt gehalveerd, vertellen cijfers van de FOD Economie.

lvlaanderen.be

WIN!

de 'Soundtrack van de Demerbroeken'

Singer-songwriter Lennaert Maes en multi-instrumentalist Andries Boone maakten de cd 'Soundtrack van de Demerbroeken'. Ze werkten daarvoor samen met een heleboel bekende gastmuzikanten, zoals Guy Swinnen en Jan De Wilde. Alle songs zijn een lofzang op het natuurgebied Demerbroeken en het werk van Ernest Claes. De cd haalde zelfs de Vox-hitlijst van Radio 1. Het muziekproject kreeg als quick win steun in het kader van het plattelandsproject de Merode.

Voor vijf lezers ligt een exemplaar van deze cd klaar! Beantwoord deze wedstrijdvraag: hoe heet de projectleidster van het plattelandsproject de Merode?

(Tip: ze schreef een bijdrage op de blog van Buitenkans) (<http://buitenkansmagazine.wordpress.com>).

Vermeld je antwoord in het onderwerp van je mail naar buitenkans@vlm.be

ANALYSE

TEGENWIND

RECEPT VOOR SNELLERE
WINDENERGIEPROJECTEN

In 2020 kan Vlaanderen voor 14 % op groene stroom draaien. Maar dan moet de bouw van windturbines dringend meer snelheid maken. Gecompliceerde procedures, wedijverende projectontwikkelaars en buurtprotest steken nog volop stokken in de wielen. Boeken dicht dan maar?

Iets doen aan de opwarming van de aarde, dat wil Europa maar al te graag. Daarom moeten we structureel meer energie uit hernieuwbare bronnen halen. Wind is zo'n groene energiebron, zelfs één met veel potentieel in Vlaanderen. De Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) becijferde vorig jaar dat Vlaanderen 40 % van zijn groene stroom uit windenergie kan halen, waarvan de helft uit windparken op het land. Vlaams minister van Energie Freya Van den Bossche maakt zich sterk Vlaanderen tegen 2020 te kunnen uitrusten met 1000 Megawatt aan windturbines. Met dat vermogen kunnen 500 000 gezinnen van groene stroom genieten. Volgens de windenergiesector is zelfs 1500 Megawatt mogelijk. Waar staan we vandaag?

Inhaalbeweging

“Eind 2011 telde Vlaanderen 191 turbines”, zegt | **Tine Dehegher** | van de Vlaamse Windenergie Associatie (VWEA), een organisatie die de actoren in de windenergiesector verenigt: “Dat is een goede 340 MW geïnstalleerd vermogen, genoeg om 195.000 Vlaamse gezinnen van stroom te voorzien. In 2011 werden vier keer meer windturbines geïnstalleerd dan in 2010. Hoewel er nog een kloof gaapt met de Vlaamse doelstelling voor 2020, zijn we toch aan een inhaalbeweging bezig. Een wijziging van de wet maakt sinds 2009 de inplanting van windmolens in landbouwgebied mogelijk. Voordien kon dat bijna alleen in industrie- en havengebied.”

“De nieuwe Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening verruimt inderdaad de mogelijkheden om windturbines in te planten”, bevestigt | **Bart Hedebouw** | van het Vlaams Energieagentschap. Hedebouw

is voorzitter van de Interdepartementale Windwerkgroep, een multidisciplinair expertteam dat door de Vlaamse Regering in 2006 in het leven werd geroepen in de omzendbrief over de inplanting van windturbines. “Toch zou het geen goed idee zijn om nu zomaar her en der windturbines te bouwen. Windenergie is een klimaatvriendelijke technologie, maar ze grijpt wel in op het landschap. Bovendien is een windturbine een technische installatie, die onderworpen is aan regels op het vlak van milieu en veiligheid. De omzendbrief biedt een toetsingskader om de impact van turbines op de open ruimte, mens en milieu te beoordelen.”

Alleenstaande windmolens maken bijvoorbeeld geen kans. Turbines mogen ook niet in een ongerept landschap worden geplaatst, alleen in de buurt van andere grote infrastructuur die al een belangrijke impact heeft op het landschap. Hedebouw: “En de vergunningsverleners houden nog met veel meer effecten rekening bij het beoordelen van een vergunningsaanvraag. Produceert een windmolen niet teveel geluid of slagschaduw? Welke effecten zijn te verwachten op vogels en vleermuizen? Zijn er radars van het luchtverkeer in de buurt?”

Provinciale plannen

Is het geen illusie om de doelen voor hernieuwbare energie te realiseren en tegelijk te voldoen aan de volledige lijst met voorwaarden voor milieuhygiëne en inplanting? Of dienen de projectontwikkelaars weinig kansrijke projecten in doordat ze hun huiswerk niet goed maken? Hedebouw: “Wij pleiten voor een planmatige aanpak, die gebied per gebied de zones voor windenergieprojecten aanduidt, binnen de contouren

Een wijziging van de wet maakt sinds 2009 de inplanting van windmolens in landbouwgebied mogelijk.

van de omzendbrief. Momenteel zien we een opbod van windprojecten: energiebedrijven en projectontwikkelaars wedijveren met elkaar om op eenzelfde locatie een project te realiseren en er een vergunning voor aan te vragen. Met een strategische visie, bijvoorbeeld per provincie, spreek je klare taal. De provincie Oost-Vlaanderen werkt bijvoorbeeld met zoekzones en rustzones. Projectontwikkelaars weten dat ze hun pijlen moeten richten op de zoekzones, en de rustzones

beter links laten liggen. Ook de andere Vlaamse provincies hebben al zo'n gebiedsgerichte visie voor windenergie ontwikkeld."

Buiten het feit dat heel wat projecten blijven steken in het stadium van de goedkeuring, zijn ook wél vergunde projecten allesbehalve flitsend. De vergunings- en adviesprocedure, die vandaag nog omslachtig en tijdrovend is, wordt straks alvast minder complex. Zo werkt de Vlaamse overheid aan een eenge-maakte omgevingsvergunning, waarin de stedenbouwkundige- en milieuvergunning zullen opgaan. Projectontwikkelaars moeten dan nog slechts één keer aan het loket passeren.

Geen vertrouwen

Maar ook buurtprotest doet heel wat dossiers aanslepen. Tegen liefst 24 van de 62 dossiers die in de periode 2009-2010 werden goedgekeurd, werd beroep aangetekend. Is de publieke opinie dan zo tegen windenergie gekant?

"Toch niet", antwoordt socioloog | **Yves Pepermans** | van de Universiteit Antwerpen. Hij onderzoekt in opdracht van Electabel hoe lokale betrokkenen naar windturbines kijken. "Opmerkelijk is dat niet

de nabijheid of het NIMBY-effect (not in my back-yard), noch de algemene visie over windmolens aan de basis liggen van het protest. De doorsnee Vlaming staat positief tegenover windenergie als nieuwe technologie. Ook in de eigen omgeving. Maar hij wil wel inspraak in de voorbereiding, anders steigert hij. Het gaat niet op om een windpark op de tekentafel te ontwerpen, het aan te kondigen en vervolgens te verwachten dat het publiek je project omarmt. De manier waarop windenergieprojecten vandaag tot stand komen, schept geen vertrouwen bij de omwonenden. Door het recht van opstal ontstaat er vaak een verwoede strijd tussen projectontwikkelaars. In die sfeer van 'Wie eerst komt, eerst maakt' is er weinig tijd om te werken aan communicatie en draagvlak."

Lusten en lasten

Hoe maak je een buurt dan warm voor een windturbine? Pepermans: "We bevelen projectontwikkelaars aan om omwonenden vroeger bij hun plannen te betrekken. Een burgerjury zou mee kunnen beslissen over de exacte inplanting van windmolens en over de verdeling van

gronden voor windmolens tussen energiebedrijven. Ook zijn er afspraken nodig over het financieel beheer van windmolens. De winst gaat nu naar de ontwikkelaars en enkele grondeigenaars, terwijl de lokale gemeenschap met de hinder zit. Die ongelijke verdeling van lusten en lasten stuit mensen tegen de borst. Financiële participatie van de bevolking en het gemeentebestuur is een manier om mensen mee te laten profiteren van de windturbine in hun omgeving. Een aantal producenten hebben al zulke formules. Op die manier maak je een buurt warm voor nieuwe windmolens. Anders jaag je ze enkel tegen je in het harnas."

De Windwerkgroep analyseert momenteel op vraag van de Vlaamse Regering waar en waarom windenergieprojecten sneuvelen of vertraging oplopen. De experts stippelen ook een aanpak uit om de bouw van windturbines in de havengebieden te versnellen.

Meer info en vervolg op de website van het Vlaams Energieagentschap: www.energiesparen.be

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) heeft een beslissingsondersteunend instrument ontwikkeld om de risico's van geplande windturbines voor vogels en vleermuizen te beoordelen. Het instrument biedt informatie en aanbevelingen over mogelijke effecten. Een nieuwe risicoatlas vogels-windturbines deelt Vlaanderen op in risicoklassen van 0 tot 3.

Bekijk de kaarten als geoloket via www.inbo.be – zoeken op: 'risicoatlas windturbines'

Meer weten?

Het volledige onderzoeksrapport 'Wie wind zaait, zal storm oogsten. Sociale aanvaardbaarheid van decentrale hernieuwbare energieproductie' (Universiteit Antwerpen, januari 2012) kun je aanvragen bij yves.pepermans@ua.ac.be

Vier successtips voor meer windenergie

Buurtbewoners meer inspraak geven bij windmolenprojecten? De stad Eeklo koos jaren geleden voor de coöperatief formule van energiebedrijf Ecopower. Stedenbouwkundig ambtenaar Dirk Waelpuut ziet vier succesfactoren voor het project:

Doordacht beleid. “De stad Eeklo heeft van bij het begin heel duidelijke keuzes gemaakt. Waar willen we windmolens, en waar niet? Met zo’n plan creëer je duidelijkheid voor de projectontwikkelaars en vermijd je lukrake projecten.”

Heldere communicatie. “Wil je mobiliseren, dan moeten mensen het hele plaatje zien. Niet alleen het project in hun achtertuin, maar ook het verband met de mondiale klimaatstrijd en de engagementen van Vlaanderen. Door ook over dat kader te communiceren voorkom je dat mensen zich afvragen: ‘Waarom hier?’ Een goed communicatieplan is één van de gunningscriteria in onze bestekken.”

Verdeel de winst. “Alle inwoners kunnen participeren in onze windturbines door aandelen te kopen tegen 250 euro het stuk. Door die return voelen mensen zich deel van het project.”

Zichtbare voordelen. “Een aantal van onze windmolens staan op gemeentegrond. Per turbine krijgt de stad, afhankelijk van het geïnstalleerd vermogen, een recht van opstal. Dit loopt op tot 25 000 euro per turbine. Met dat geld realiseren we andere duurzame projecten waar de bevolking iets aan heeft. De bouwer van de windmolens doet hetzelfde. Op het dorpsplein van Balgerhoeke is bijvoorbeeld een zonneluifel gebouwd. Die voedt twee laadpalen voor elektrische fietsen.”

PRIMEUR!

ENERGIELANDSCHAP

Energie uit een kerncentrale maakt één vlek in het landschap. De productie van hernieuwbare energie is dat veel meer. Hoe houd je dat in de hand? Het kersverse project Energielandschap Oost-Vlaanderen biedt antwoord. Coördinator Karen Dhollander: “Samen met de exploitanten, de besturen en de bevolking willen we op een meer gecoördineerde manier nadenken over hernieuwbare energie in een gemeente, gebied of landschap. Door projecten te steunen, knelpunten op tafel te leggen en het publiek nauwer te betrekken bij de klimaatdoelstellingen, willen we evolueren naar betere projecten, die zorgen voor meer kwaliteit in het landschap. We denken aan windenergie, maar ook aan zonnepanelen en biomassa. Dat kan inspiratie opleveren voor energielandenschappen in heel Vlaanderen.”

Meer info: www.energielandschap.be

In Eeklo staan al zes windmolens. Er zijn er twee in aanbouw en drie op komst. Twee aanvragen lopen nog. Meer info: www.eeklo.be

Alle Eeklonars mogen participeren in de windturbines.

Een zonneluifel in het dorp Balgerhoeke voedt laadpalen voor elektrische fietsen.

BOERIN MET EEN

Om ziektekiemen buiten te houden mag buur Herman Van Damme de stallen van varkensfokkerij M+pigs niet binnen. Toch probeert zaakvoerder Bénédicte Dobbels hem via webcams een blik op de duizenden biggen en zeugen te gunnen. Stiekem droomt ze van een heuse bezoekerstunnel.

NAAM
Bénédicte Dobbels

LEEFTIJD
41 jaar

DIPLOMA
bachelor informatica

JOB
**samen met echtgenoot
Bart Mouton zaakvoerder
van varkenswekerij M+ pigs**

BEDRIJF
**varkensfokkerij met 1620
zeugen en zo'n 8000 biggen**

HOBBY'S
**lekker tafelen en smaken
ontdekken, fietsen en wan-
delen, tijd met de kinderen**

NAAM
Herman Van Damme

LEEFTIJD
34 jaar

JOB
**eigen bedrijf in
bouwmaterialen**
AFSTAND TOT DE
VARKENSKWEKERIJ
**achterburen op ruim
tweehonderd meter**

HOBBY'S
**mijn drie kinderen,
een pintje drinken
met een vriend**

N BURENPLAN

“Grachten, hekken, muren, camera’s. Ik weet het, onze varkensfokkerij lijkt wat op een versterkte burcht. Buren of bezoekers kunnen er niet zomaar binnen wandelen. Zelfs onze eigen kinderen niet. Om gezondheidsredenen moet een bezoeker eerst de douche in en krijgt dan kledij, tot de onderbroek toe, van ons. Wie een bril draagt, moet die laten ontsmetten. We zijn een Specific Pathogen Free-bedrijf, daarmee houden we het antibioticagebruik voor onze dieren zo laag mogelijk. Breekt er wel een ziekte uit, dan kost ons dat 125 euro per zeug. Dat zou een catastrofe zijn. Daarom organiseren we ook geen opendeurdag. Bij een buurtfeest hebben we iedereen tot op het terras naast de stallen uitgenodigd, niet verder.”

Vleeseters

“Nochtans zou ik de burenen en iedere geïnteresseerde heel graag in de stallen rondleiden. Mocht ik nieuwe stallen bouwen, dan voorzag ik onmiddellijk een afgeschermd bezoekerstunnel. In de stallen zijn vijf personeelsleden aan de slag. Niemand daarvan is in een landbouwersfamilie opgegroeid. Het zijn wel allemaal vleeseters (lacht). Mijn man en ik hebben beide informatica gestudeerd. Dat komt ons goed van pas bij het beheer van dit bedrijf.”

“Onbekend maakt onbemind, daarom willen we graag aan de buurt en de buitenwereld laten weten hoe het er in onze stallen aan toe gaat. Dat is de enige manier om in een dichtgebouwd gebied als Lochristi je plaats te verdienen. Onze varkensfokkerij staat aan het eind van een doodlopende straat. Veel wandelaars laten hun hond uit of joggers lopen tot hier. Zomaar eens de boerderij binnen wippen is niet meer van deze tijd. Wie loopt er trouwens nog zomaar eens binnen bij zijn burenen? Daarom proberen we op een virtuele manier een link te leggen met de

buurt. We maakten een bedrijfsreportage voor ons vijfjarig bestaan, plaatsten webcams en pasten onze website aan. Daarmee werden we één van de tien laureaten van ‘Boerenburenplan’. Elke laureaat kreeg van Cera 2500 euro om de samenwerking tussen boeren en de buurt te stimuleren.”

“Ik droom van een bezoekers-tunnel voor de stallen”

Een jaar zonder inkomen

“Zijn ze niet bijzonder actief (kijkt via de webcam vertederd naar de biggetjes)? Een beeld heeft een grotere emotionele impact dan louter met woorden te communiceren. Jammer genoeg hebben we nog geen audio-optie. Je kunt de dieren nog niet horen knorren (lacht). Al onze inspanningen om de dieren ziektevrij te houden doen we om uiteindelijk een gezond, smaakvol product aan de consument aan te bieden. We proberen zoveel mogelijk slaggers te overtuigen om voor ons ‘Duroc d’olives’-vlees te kiezen. Nog te vaak verdwijnt het vlees anoniem in het slachthuis, dat is zonde van al onze inspanningen. Enkele jaren terug kozen we resoluut voor deze grootschalige, kwaliteitsvolle aanpak. Om een gezonde start te kunnen nemen, zaten we een jaar zonder inkomen.”

Buurvrouw in kamerjas

“Via een gespecialiseerd bedrijf hebben we de burenen drie maanden lang een geurdagboek laten bijhouden. De resultaten daarvan waren zeer goed. In de stallen hebben we biologische luchtwassers en bij de keuze van het voeder houden we

ook rekening met de geur. Ongeveer dertig keer per week komt er een grote truck tot aan de stallen gereden. Tegenwoordig zijn bijna alle trucks voor varkensvervoer volledig gesloten vrachtwagens. Die trucks laten geen spoor van urine of mest na, je hoort ook geen varken knorren. Onlangs hebben we verkeerspijlen naar ons bedrijf laten plaatsen, onze straat staat namelijk niet op de gps. Voor die verkeerspijlen er stonden, gebeurde het wel eens dat een vrachtwagenchauffeur bij de burenen ging aanbellen. Ik schaamde me dan als een buurvrouw in kamerjas moest komen opendoen. Hopelijk behoren zulke scènes nu tot het verleden.”

Buur Herman Van Damme: “Dringend de website bezoeken”

“Het bijhouden van een geurdagboek was een saaie bedoening, er was nauwelijks iets te melden. De keren dat je de varkenskwekerij ruikt, zijn per jaar op één hand te tellen. Toen we drie jaar geleden bouwden, wisten we uiteraard dat hier een varkenskwekerij stond. Dat schrok ons niet af om hier te komen wonen. Ik moet dringend de website eens bezoeken om te weten hoe het er tegenwoordig in een moderne varkenskwekerij aan toe gaat. Dat zal waarschijnlijk niet meer te vergelijken zijn met toen ik als kind een varkensstal bezocht.”

www.mpluspigs.be

Cera-project ‘Boerenburenplan’ stimuleerde en bekroonde initiatieven waarbij land- en tuinbouwers en de burgers in hun buurt samenwerkten. Kijk op www.cera.be voor de andere projecten.

HALEN WE DE EUROPESE WATERKWALITEIT?

Vlaanderen voert de forcing

Nog altijd vloeit er te veel stikstof en fosfor van de akkers in ons grond- en oppervlaktewater. Nochtans moeten we tegen 2014 de waterkwaliteitsdoelstellingen van het Mestactieplan bereiken. Hoe houden boeren hun nitraatoverschotten onder controle? Hoe kunnen ze aan de strengere normen van het nieuwe Vlaamse Mestactieplan beantwoorden? Het nieuwbakken Coördinatiecentrum voor voorlichting en begeleiding van duurzame bemesting (CVBB) biedt hulp.

Vlaams minister voor Leefmilieu | **Joke Schauvliege** | trok onlangs meer dan 700.000 euro uit om in twee projectgebieden de rode MAP-meetpunten terug te dringen. De steun gaat naar een project rond de Horstgaterbeek in Bree en de Lossing in de buurt van Molenbeersel in Limburg en een project rond de Luikbeek in Staden (West-Vlaanderen). Minister-president en minister voor Plattelandsbeleid | **Kris Peeters** | gaf dit voorjaar nog 1 miljoen euro aan tien demonstratieprojecten rond duurzame bemesting.

Meer info: www.vlm.be
(nieuwsarchief)

Een mooie opbrengst realiseren zonder het water te vervuilen: een utopie in de landbouw? “Zeker niet: met een slimme bedrijfsvoering kunnen we veel”, antwoordt Dirk Coomans. Hij staat sinds eind 2011 aan de leiding van het CVBB, dat eerder dat jaar door Vlaams minister voor Leefmilieu Joke Schauvliege is opgericht.

Mijnheer Coomans, waarom was er nood aan nog een expertisecentrum in de sector?

“De voorbije jaren hebben de Vlaamse praktijkcentra al heel wat geïnvesteerd in onderzoek en voorlichting over duurzame bemesting. Maar die kennis stroomt nog onvoldoende door naar de landbouwbedrijven. We merken dat de landbouwers het beheer van hun nutriëntenstromen, de nieuwe technieken en werkwijzen nog onvoldoende in hun vingers hebben. De Vlaamse praktijkcentra krijgen nu vier jaar lang middelen van de Vlaamse Regering om de boeren teeltbegeleiding op maat te geven. Vier jaar is ook de looptijd van het nieuwe Mestactieplan, MAP4. Het CVBB zal praktijkcentra hierin aansturen en heeft dus vooral een coördinerende functie.”

Vlaanderen telt nog teveel rode MAP-meetpunten (meetpunten met een nitraatwaarde van meer dan 50 mg/l). Om de Europese normen te halen, moeten die drastisch naar beneden. Hoe gaat het CVBB daarbij helpen?

“In de afstroomgebieden van die rode meetpunten in oppervlaktewater zijn we momenteel waterkwaliteitsgroepen aan het oprichten: land- en tuinbouwers met hun landbouworganisaties die zich verenigen om samen te werken aan de lokale waterkwaliteit. Door die aanpak willen we zoveel mogelijk rode meetpunten toch onder de norm brengen. De waterkwaliteitsgroepen brengen hun gebied in kaart, evalueren de teelten en activiteiten, en gaan op zoek naar de oorzaken van het rode MAP-meetpunt. Om die knelpunten op te lossen kunnen ze rekenen op de expertise van het CVBB en de praktijkcentra. Deze laatste kennen de teelten in hun regio door en door. Ze zijn

dus uitstekend geplaatst om pertinente adviezen te geven.”

Kunnen ook individuele landbouwers bij het centrum terecht voor begeleiding?

“Zeker, op vraag van een landbouwer helpen we hem om rendabel te produceren, maar tegelijk onder de wettelijk toegelaten normen voor nitraatoverschot te blijven. Tuinbouwbedrijven die een nitraatresidu hebben dat opvallend hoger ligt dan toegelaten, zijn zelfs verplicht begeleiding van de praktijkcentra in te roepen. We proberen zoveel mogelijk complementair te zijn met de bestaande begeleiding. Met de cellen voor Bedrijfsadvies- en Sensibilisering van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) bijvoorbeeld. Wij geven alleen advies over teelten en percelen, terwijl de VLM het bedrijf en zijn mestbeheer in zijn geheel bekijkt. Zij beheren immers samen met het Agentschap voor Landbouw en Visserij heel wat gegevens van de Vlaamse landbouwbedrijven: teelten, arealen, mestproducties”

Heel nieuw is uw opdracht om verspreid over Vlaanderen zogenaamde referentiepercelen in te richten. Wat gaat u daar onderzoeken?

“Het nitraatoverschot op een landbouwperceel hangt af van een aantal factoren die de landbouwer niet zelf in de hand heeft: neerslag, temperatuur, de samenstelling van de bodem... Op de referentiepercelen wordt de code van goede landbouwpraktijken toegepast. We zullen er op regelmatige basis het nitraatresidu meten. Voor de belangrijkste teelten verzamelen we zo gegevens over het effect van duurzame bemesting per bodemtype en onder verschillende omstandigheden. Zo kan duidelijk gemaakt worden welke nitraatresultaten haalbaar zijn met uitstekende bemestingspraktijken. De percelen moeten ons ook helpen om de jaarinvloed, en het effect van bijvoorbeeld extreme temperatuur en neerslag te evalueren.”

Vlaanderen heeft nog drie jaar de tijd om zijn nutriëntenprobleem op te lossen. Welke zijn de belangrijkste factoren om te slagen?

“Alle land- en tuinbouwers moeten bewust gemaakt worden van de ernst van de situatie. Als dan alle beschikbare krachten en kennis kunnen ingeschakeld worden, zijn we goed op weg naar succes. Vanuit het CVBB en de praktijkcentra moeten we met de steun van de beroepsorganisaties aan de Vlaamse land- en tuinbouwers het signaal geven dat er hard gewerkt wordt om de land- en tuinbouw rendabel te houden.”

**Bekijk de resultaten van het MAP-meetnet grondwater op dov.vlaanderen.be.
Resultaten in oppervlaktewater: www.vmm.be/geoview.**

Dirk Coomans

Leeftijd:

56

Diploma:

landbouwingenieur

Job:

coördinator van het CVBB

Daarvoor:

beleidsmedewerker voorlichting voeder gewassen bij de afdeling Duurzame Landbouwonwikkeling van het Departement Landbouw en Visserij

Rode draad in loopbaan:

voorlichting in de landbouwsector

5X NOORDOOST-LIMBURG

Met zijn mix van landbouw en natuur is het noordoosten van Limburg een typisch Vlaams plattelandsgebied. Tal van inrichtingsprojecten hebben het landschap meer samenhang gegeven én kwaliteit. Herschikte tuinbouwpercelen, herstelde beekvalleien, kilometerslange wandelroutes en een nieuw dorpsplein mét kiss & ride: het is weer goed toeven in Noordoost-Limburg.

1. Vistrap

In Noordoost-Limburg is water koning. Een web van grote en kleine beken en grachten doorkruist de regio. De Abeek moet wel één van de puurste beken van Vlaanderen zijn. Ze heeft een rijke libellenpopulatie op haar conto staan en voldoet zelfs aan de hoge waterkwaliteitseisen van beekprik en serpeling, twee Europees beschermde vissoorten. De nieuw aangelegde vistrappen helpen de vissen om obstakels in de beek te overwinnen. Op die manier kunnen ze op zoek naar geschikte paar- en rustplaatsen. Door ingrepen in het verleden is de Abeek zijn natuurlijke bochten en oevers kwijt. Door diverse herstelprojecten kreeg de beek opnieuw ruimte om te stromen. De natte natuur kan zich hier weer tomeloos ontwikkelen.

Via deze trap zwemmen vissen ongehinderd de Abeek op.

De Noord-Limburgse groententelers krijgen straks aaneengesloten kavels.

2. Betere percelen voor wortel en co.

Noordoost-Limburg is dé Limburgse streek van de grove-groententeelt in volle grond. De lichte zandbodems zijn ideaal voor schorseneren, wortelen, erwten en bonen. Meer dan 100 bedrijven, vooral in Kinrooi, Maaseik, Bocholt en Bree, leveren hun oogst aan de conservenindustrie. De sector is dynamisch en productief, maar veel tuinbouwers hebben last van hun kleine en slecht gevormde percelen. De Vlaamse Landmaatschappij stimuleert de tuinbouwers in Steenkamp-Wurfeld om hun gronden vrijwillig te ruilen. In Molenbeersel worden percelen geruild met de klassieke ruilverkaveling. De telers zullen hier straks profiteren van grotere en beter aaneengesloten kavels, in de buurt van hun bedrijfszetel.

Info: projectendatabank op www.vlm.be

3. Driesterrenstille

Het Grenspark Kempen~Broek aan de noordostrand van het Kempens plateau strekt zich uit over de grens met Nederland. Het is een moerasachtig gebied, waar enkele zandruggen bovengruut steken. Eeuwen geleden was dit het actierrein van smokkelaars en bokkenrijders, vandaag het honk van watersnuffels, platbuiken en viervlekjes. Herstelprojecten toerden de deelgebieden Smeethof en de Luysen om tot natuur met een grote N. Metingen toonden onlangs aan dat het Kempen-Broek voldoet aan alle normen van een stiltegebied. Als eerste in Vlaanderen kreeg het een stilte-label met drie sterren voor een periode van vijf jaar. Vanaf deze zomer kan je er onder begeleiding van een gids mee op stiltewandeling. www.rlkm.be

Platbuik en ook andere libellen zijn tuk op het waterrijke Kempen-Broek.

4. Onze Dommel

De Dommel ontspringt op het Kempens Plateau. Na 20 kilometer stroomt de rivier Nederland binnen en heeft daar nog 120 kilometer te gaan. De Dommel stroomt door verschillende natuurgebieden en heeft behoorlijk wat potentieel voor de biodiversiteit. Toch kan de natuur hier best een boost gebruiken. Met zijn allen weten we meer, redeneerde de Watering Dommelvlei, en stampde het project 'Onze Dommel' uit de grond. Waterbeheerders, landbouwers, natuurverenigingen en bewoners werkten samen acties uit die de biodiversiteit rond de Dommel opkrikken en voor iedereen aanvaardbaar zijn. Dat creatieve proces startte van nul, los van alle plannen en met de ideeën van het publiek als input. De watering wil deze vernieuwende aanpak met interactieve sessies nu als voorbeeld aanreiken voor andere waterrijke regio's. www.wateringdedommelvlei.be

5. Een zoen en rijden maar

Opitter is een deelgemeente van het Limburgse Bree en één van de vele pittoreske Kempense kerkdorpjes. Met de IJterbeek dwars doorheen de dorpskern, oude watermolens, een voormalig kasteelpark met fietscafé, een schooltje en het natuurgebied aan de Pollismolen, heeft Opitter heel wat te bieden aan bewoners en toeristen. Toch lag het dorpsplein De Wissel, vroeger een stop- en stelplaats voor trams, er wat troosteloos bij. Het landinrichtingsproject Noord-oost-Limburg toerde het plein opnieuw om tot een gezellige ontmoetingsplaats. De parking op het plein kreeg een 'kiss-and-ride' zone. Ouders kunnen hun kinderen rustig afzetten en ophalen, zonder het doorgaand verkeer op te houden. **Info:** projectendatabank op www.vlm.be

NATUURBEHOUD: NIET VOOR DUMMIES?

Wereldwijd worden bijna 16 000 dier- en plantensoorten met uitsterven bedreigd, stelt de internationale natuurorganisatie IUCN. Daarmee staat niet enkel ons groene kapitaal onder druk, er ligt ook een gepeperde rekening klaar. Want als het verlies aan biodiversiteit zo doorgaat, zal dat de wereldgemeenschap 50 miljard dollar per jaar kosten. Moeten de specialisten maar beter voor onze landschappen en diersoorten zorgen? Of moeten we allemaal aan de slag?

An Digneffe,
Regionaal
Landschap
Haspengouw en
Voeren

“Erosie bestrijden we op habitatboerderijen”

“Het is ieders verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor de natuur en het landschap. Maar wil je verantwoordelijkheidszin doen groeien, dan moet je de partners ook betrekken. Toch kunnen we ons niet veel speelruimte veroorloven, want de open ruimte staat in Vlaanderen onder sterke druk. Dus moeten we ook met kennis van zaken te werk gaan. De Zuid-Limburgse habitatboerderijen illustreren goed hoe theorie en praktijk elkaar versterken. De eigenaars van zo'n demonstratiebedrijf testten maatregelen uit om specifieke soorten in hun omgeving betere overlevingskansen te bieden. Het Provinciaal Instituut voor Biotechnisch Onderwijs volgde de landbouwtechnische aspecten op, de Limburgse Koepel voor Natuurstudie stond in voor de soortenmonitoring. Op het bedrijf Armenberg in Droog-Haspengouw werd bijvoorbeeld geëxperimenteerd met maatregelen voor akkervogels en erosiebestrijding.”

www.rlh.be

Dirk Bogaert,
Agentschap
voor Natuur
en Bos

“Je hebt niet altijd specialisten nodig”

“Meer en betere natuur en landschappen in Vlaanderen: dat kan maar als we de handen in elkaar slaan. Een schat aan terreinkennis en ervaring met landschapsbeheer zit bij landbouwers, platelandbewoners, eigenaars en allerlei vrijwilligers. Deze knowhow en expertise niet benutten, zou onverstandig zijn. Precies van de samenwerking tussen vrijwilligers en professionelen mogen we veel verwachten. Organisaties zoals de Regionale Landschappen, de Bosgroepen en de terreinbeherende natuurverenigingen zijn stuk voor stuk labo's van de samenwerking tussen theorie en praktijk. Het klopt dat het realiseren van gespecialiseerde natuurdoelen soms een professionele aanpak vergt, en ook gespecialiseerd materiaal. Maar ook dan is de kans op succes groter als we niet alleen de wetenschappelijke inzichten volgen, maar ook de 'lekenkennis'. Kennis die verspreid zit bij een veelheid aan partners.”

www.natuurenbos.be

Marnix Mahieu,
Kronos Europe
(Langerbrugge)

“Landschapszorg is onze core business niet”

“Kronos is partner in het Landschapsfonds Gentse Kanaalzone. Dat fonds werd opgericht door de Vlaamse Landmaatschappij met de steun van de Koning Boudewijnstichting om in de Gentse Kanaalzone groene buffers aan te leggen. Die overgangszones tussen de bedrijfssites en de woonkernen moeten de leefkwaliteit in de kanaaldorpen verbeteren. Om de bomen en houtkanten aan te planten en straks te onderhouden, wordt een beroep gedaan op landbouwers uit de buurt. Zij krijgen daarvoor een vergoeding van het landschapsfonds. Door het fonds mee te spijzen, doen we als bedrijf onze duit in het zakje. Landschapszorg is ver van onze core business, dat laat je beter aan gespecialiseerde sectoren over. We onderhouden graag goede contacten met de burens. Bovendien woont een groot deel van onze eigen werknemers in de buurt van de buffergebieden. Vandaar onze interesse om aan zulke projecten mee te werken.”

www.kronos.be

SOLABIO experimenteert met natuurbeheer

Vereende krachten geven sneller en beter resultaat op het terrein: die overtuiging stond centraal in het Europese biodiversiteitsproject SOLABIO (Soorten en Landschappen als dragers voor biodiversiteit). Liefst 27 partners uit vijf Vlaamse en drie Nederlandse provincies demonstreerden samen met landbouwers, bedrijven, scholen, gemeenten en particulieren acties voor de biodiversiteit. Het project werd ook aangegrepen om verschillende methodes voor natuurbeheer te screenen en te vergelijken. De concrete voorstellen uit het project moeten helpen om de biodiversiteit én het soortenbeleid in de grensregio te verbeteren.

De ervaringen uit het project worden voorgesteld op het eindsymposium op 7 maart. Bestel de publicaties via info@rllk.be

Gert De Vos,
Natuurwerk vzw
(Turnhout)

“Begeleid werklozen en ongeschoolden”

“Heel wat bijzondere natuurgebieden in de Kempen vergen specialistenwerk. Voor het bestrijden van invasieve exoten bijvoorbeeld (één van de prioriteiten in de EU biodiversiteitsstrategie 2011-2020) is best wat deskundigheid nodig. Hetzelfde geldt voor het beheer van graslanden: wanneer en hoe vaak moet je ze maaien, hoe houd je daarbij zoveel mogelijk rekening met het dierenleven, wat doe je achteraf met het maaisel? Het is ook belangrijk dat natuur beheerd wordt volgens een meerjarenplan, waar een visie achter zit. Alleen dan kunnen de inspanningen echt bijdragen tot de Europese biodiversiteitsdoelen. Als sociale-economiebedrijf linken wij tewerkstelling en zorg voor de leefomgeving aan elkaar. Dat houdt in dat we niet-specialisten - kansengroepen zoals langdurig werklozen en ongeschoolden – de kennis bijbrengen die nodig is om de natuur met zorg te beheren. Een beproefd recept, waarmee we onder meer in het gebied De Merode mooie resultaten behalen.”

www.natuurwerk.be

DE MAAGDENTOREN (ZICHEM)

[...]

Is het een legende
Is de historie waar?
Daar hebben wij voor altijd
Het gissen naar

Maar kom je langs de toren
Aan 't einde van de nacht
Kan je ze horen wenen
Hoor je de jammerklacht

En bij dees historie
Hooft ook een moraal
Laat uw dochters minnen
Laat uw dochters gaan

Want al stapt ze binnen
Met een of andere gril
Hoe meer gij hem afstoot
Hoe meer zij hem wil...

[...]

Lennaert Maes

Deze songtekst is gebaseerd op de legende van De Maagdentoren en is integraal te beluisteren op de cd 'Soundtrack van de Demerbroeken'. Lees binnenin deze Buitenkans hoe je een exemplaar van deze cd kunt winnen!

De Zichemse Maagdentoren krijgt momenteel een nieuwe jas. De renovatie zal nog enkele maanden in beslag nemen. Dan wordt de toren opnieuw opengesteld voor het publiek en ontsloten met fietsroutes.
www.scherpenheuvel-zichem.be